

BERCZIK ÁRPÁDNÉ

Svábhegyi Egyesület

A rendszerváltás adta lehetőségekkel élve 1990 áprilisában a Diána úti általános iskolában (ma Jókai Mór Általános Iskola) tartottuk meg a Svábhegyi Egyesület alapító ülését. Szervezetünk alapító tagjai az itt élő, a Hegyvidék iránt elkötelezett lokálpatrióták voltak: Azbej Sándor, Azbej Sándorné, Balázs János, dr. Berczik Árpádné, Csuthy György, Csuthyné Szolnoki Klára, Dénes Imréné, dr. Imre Lászlóné, dr. Kállay Tamás, Kiss Pál, dr. Kopp Mária, Kosztka Gézőné, Löveyné Laborczy Ágnes, Nagy Lajos, Rázga Tamásné, Skrabski Árpád, Szászné Román Éva. Egyesületünk célja a Sváb-hegy természeti és épített környezetének védelme, hagyományainak, értékeinek megőrzése és ápolása volt. Az alapító ülésen felkérték az elnöki feladatok ellátására – a tagság folyamatos bizalmát élvezve az egyesület elnöki tisztségét a mai napig betöltöm.

Ezt követően a környékbeli egyesületek (a Kissvábhegyi, a Széchenyi-hegyi Regionális, a Svábhegyi és a Mártonhegyi Egyesület) összefogásával létrehoztuk a Svábhegyi Egyesületek Szövetségét, amely később együttműködött a Zugligeti és a Városkúti Egyesülettel is. Az előzetes egyeztetéseket a Jókai Klubban és a Diána úti általános iskolában tartottuk – sok segítséget kaptunk ehhez dr. Buza Pétertől.

A Fővárosi Bíróság a Svábhegyi Egyesületet 1990. május 2-án, 1856-os sorszám alatt, a Svábhegyi Egyesületek Szövetségét 1990. május 7-én, 1882. sorszám alatt jegyezte be. Az egyesület és a szövetség képviselőjére, az elnöki feladatok ellátására egyaránt engem kértek fel.

A Svábhegyi Egyesület szerény keretek között nagy elődünk, az 1888-ban alapított Budapesti Hegyvidéki Turista Egylet (1926-tól Svábhegyi Egyesület elnevezéssel működött) szellemiségének jegyében tevékenyke-

dett. Ez utóbbi történetét és eredményeit 1929-ben, az egyesület alapításának negyvenéves jubileuma emlékére az egyesület kiadásában megjelent kötet (Dr. Siklóssy László: Svábhegy) őrizte meg az utókor számára.

Siklóssy László az egyesület négy évtizedes működését négy főbb korszakra tagolta. Mérő János ügyvéd – 1889-től egyben a főváros erdészeti és kültelki bizottságának elnöke – 1888-tól egészségi állapotának romlásáig, 1904-ig volt a szervezet vezetője. A kötet szerzője a Herkules sportlap tudósítása alapján ismerteti az egyesület alapszabályában is rögzített célját: „... a hegyvidék ismertetése, az érdekesebb tájakhoz juthatás megkönnyítése és kényelmessé tétele, továbbá ezen hegyvidék lakossága között a társadalmi élet élénkítése. E célját az egyesület úgy igyekszik elérni, hogy egyrészt a hegyvidék szépítését előmozdítja, a közlekedést megkönnyíti gyalogutak, menházak építése, irányzójelek felállítására, térképek kiadása által, másrészt a társadalmi élet élénkítése céljából társas összejöveteleket, jótékony célú táncvigalmakat, hangversenyeket, felolvasásokat és egyéb szórakoztató ünnepélyeket rendez.”

Részben a turista egyesület tevékenységének, részben a főváros vezetése felé tett és elfogadott javaslatainak köszönhetően a hegyvidék fejlődése meggyorsult. Turista- és kocsisutak építése, útmutató táblák, pihenő padok kihelyezése, menedékházak felépítése, térképkiadás jelezte munkájuk „mértékalköveit”. Az egyesület hozzájárult 1891-ben Széchenyi István szobrának – Stróbl Alajos alkotása – felállításához. A Széchenyi-hegyi kilátót 1898-ban az egyesület javaslatát figyelembe véve helyezte át ide a főváros. 1900-ban gyűjtést kezdeményeztek a János-hegyi Erzsébet királyné szobor felállítására érdekében. Szorgalmazták a hegyvidék vízellátásának bővítését, tömegközlekedésének fejlesztését.

1904–1910 között a kor ismert vendéglátóipari szakembere, az egyesület egyik alapító tagja, Glück Frigyes volt az elnök. Szorgalmazták a Sváb-hegy csatornázását..., de kezdeményezték és támogatták az énekes madaraknak madárvédő házikók kihelyezését is. Újabb szobrok (Erzsébet királyné és Jókai szobra) állítása is köszönhető később nekik. A Budapesti Szállodások, Vendéglősök és Korcsmárosok Ipartársulatának anyagi hozzájárulásával (Glück Frigyesnek köszönhetően) a főváros 1910-ben avatta fel a János-hegyi Erzsébet királyné kilátót. A Magyar Villamossági Rt. ekkor hozta fel az elektromos áramot is a hegyre, amelyet már régóta igényeltek a Sváb-hegyiek. 1910-ben a Sváb-hegy és a János-hegy között – szintén az egyesület kezdeményezésére – megindult az autóbusz közlekedés, a nyaralók és kirándulók nagy öröme.

Az 1911 és 1925 közötti időszak eredményei között szerepelt a fogaskerekű Sváb-hegyi állomása előtti közvilágítás kiépítése, az itteni hegyi korzó megszületése. Tenispályákat hoztak létre, ifjúsági sport klubot támogattak az egyeslet keretein belül. A háború idején jótékonyági akciókat kezdeményeztek, foglalkoztak a közlekedés, a vízellátás gondjaival is.

Az egyeslet 1926-ban Svábhegyi Egyesületre változtatta nevét és megújította működését. Jókainak emléktáblát állítottak, átvették a téli szánpálya működtetését. Napirendre került náluk a közbiztonság, a köztisztaság ügye; tűzoltóságot, kertészetet hoztak létre. Elődjeik példáját követve folytatták a napjainkban is önkormányzati feladatok részét alkotó vonalas infrastruktúra fejlesztésének szorgalmazását: utak építését, gázvezeték bevezetését. Ezen felül faültetést, sportlétesítmények létrehozását, parkok rendezését, pihenőpadok állítását... kezdeményezték. Az egyesület saját keretein belül közigazgatási bejárásokat tartott, támogatta a téli sportélet fellendülését, sporttelep létrehozását, térzene adását... Sok más civil szervezethez hasonlóan működését az 1940-es évek végén szüntették meg.

Az 1888-ban létrehozott néhai hegyvidéki turista egyeslet igazgatóbizottsági tagjai között családunkat Berczik Árpád – Siklóssy könyvében téve sen a József név szerepel – képviselte. A népoktatás fejlesztését szintén támogattuk. Berczik Árpád az 1907-ben létrehozott I. Istenhegyi Népművelési Egyesület elnöki tisztségét is betöltötte. A népművelési egyesület ifjúsági könyvtár létrehozását járta ki, énekkart szervezett, kosárfonó tanfolyamot indított. Sokrétű ismeretterjesztő előadásaikon felkért előadók egyaránt beszéltek a csillagászatról, a nyúltenyésztésről, a kertészetről, a gyerekápolásról stb. Ezeket az előadásokat minden vasárnap délután a Diana úti elemi iskolában tartották.

A lakóhelyért végzett munka családunk hagyománya; a Svábhegyi Egyesület elnöki teendőit is ezért vállaltam el.

A hegyvidéken, ha szükség van rá, segítünk egymásnak – zugligetiek, Széchenyi-hegyiek, Sváb-hegyiek stb., egymás egyesületeiben tagok is vagyunk.

A Svábhegyi Egyesület jelentős eredménye volt Lyka Károly művészettörténész ingóságainak megmentése. Örökösei a Béla király úti lakóházát eladták, nem őrizték. Háza ajtaján bárki bemehetett, ott maradt ingóságaihoz bárki hozzáférhetett. Könyvtárát szerencsére már előzőleg rokonai a Márvány utcai iskolában helyezték el. Javaslatunkra a kerület polgármestere elrendelte a ház őrzését. Felvettük a kap-

csoportot a Képzőművészeti Főiskola rektorával, Sváby Lajossal. A könyvek, kéziratok elhelyezése érdekében sokat tett a főiskola könyvtárosa, Majkó Katalin. Elszállította a megőrzésre érdemes muzeális anyagot, amelyet a főiskolán később külön kiállítóhelyen mutattak be. A házat Ráday Mihály segítségével sikerült műemlékké nyilvánítani, megmentve így a gyors bontástól.

Jelentős szerepünk volt a Laszlovszky-major megőrzésében, megsemmisítésének megakadályozásával. Reménybeli tulajdonosát ingatlanspekulációs szempontok vezérelték; egyértelművé vált, hogy nem csupán a major területe, de a „fél” Hunyadorom is az ingatlan része. Megmentésében Ráday Mihály, a Műemlékvédelmi Hivatalban Granasztói Györgyné és sokan mások segítettek nekünk. Így szerencsére a bontás és a tervezett építkezés elmaradt, ma a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tulajdona.

A Svábhegyi Egyesület jelentős eredménye volt – a Szent László Katolikus Egyházközséggel összefogva – a Diána úti park rekonstrukciója, a Hollós úti, magántulajdonban lévő „Vízház” felújítása – az 1896-os millenniumi kiállítás egykori pénztárépülete szintén Ráday Mihálynak és a főváros városképvédelmi bizottsága támogatásának köszönhető megújulását. Sikerült elérni a Diana út 8. számú ház falán L. d. Robbia kerámia Madonnája másolatának rekonstrukcióját, a Szép Kilátás úti geodéziai terepasztal (háromszögelési pont) újraöntését. A Diána úti – Orbán térenél lévő – barokk kőkereszt helyreállítása már régen megtörtént, most a „sváb faluban”, a Költő utcában egy pléh korpuszos, restaurált népies fa feszület visszaállítása van folyamatban.

Az egyesület elnökeként, később kerületi képviselőként is, részt vettem a XII. kerület, Budapest Hegyvidék Önkormányzata képviselő-testületi ülésein és javaslatokat tehettem a rendezési terv, a kerületi építési szabályzat megvitatásánál. Ez utóbbi szabályozza a telekméreteket, a beépíthetőségi százalékokat, az épületek maximális homlokzat-magasságát, a növényzet védelmét stb. A Svábhegyi Egyesület összejöveteleire meghívtuk a tervezőket, az önkormányzat városrendezési irodája munkatársait, amikor véleményeztük a rendezési terveket, illetve keret-szabályozási terveket.

Rendszeresen részt veszünk a Kulturális Örökség Napjain – szakmai vezetéssel mutatjuk be kerületünk jellegzetes emlékeit. Minden évben más-más kerületi értékeket mutatunk be sétáinkon. Idén, 2004-ben a forrásokat jártuk végig (Hangya-forrás, Darázs-forrás, Disznófő, Istensze-

me tó, Béla király kútja, Városkút). A jövő év, 2005 szeptemberében a történelmi eseményekhez kapcsolódó épületeinket fogjuk bemutatni: Óra-villa – Görgei és a szabadságharc kapcsán; Tündér-villa nyomai – Kossuth, Petőfi kapcsán; Rákosi Mihály lakóhelyét a Lóránt úton; a történelmi kerteket (például Jókaiét); Költő utcai pincéket, présházakat (sváb falu).

A hegyvidék értékeinek megmentésében nem mindig volt eredményes kezdeményezésünk. Sok régi, szép épület már csak emlékeinkben él – például a Tündér-villa, a Varga kocsmá, az Óra-villa melléképülete; változik a Sváb-hegy jellege, beépítettsége. Egyesületünk tagjai azonban a jogelődnek tekintett civil szervezet, a Svábhegyi Egyesület örökségét vállalva törekednek hagyományaink megőrzésére, ápolására, a Sváb-hegy mindezek szellemében történő fejlesztésére.